

Eesti Keskkonnaühenduste Koda

Maaeluministeriumile

Teie: 21.10.2021 nr 4.3-1/756

Meie: 17.11.2021 nr 1-5/21/5227

Eesti Keskkonnaühenduste Koja märkused ja ettepanekud Euroopa Liidu Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023-2027 keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandele

Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO) tänab võimaluse eest kommenteerida Ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava 2023-2027 keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruannet. Toetame paljusid aruande järeldusi ja selles tehtud ettepanekuid ÜPP strateegiakava täiendamiseks, kuid peame vajalikuks lisada mõned kommentaarid ja täiendusettepanekud (sh tuua esile olulisemad nendest järeldustest, millega me nõustume). EKO loodab, et saame sel viisil panustada nii KSH aruande kui ka strateegiakava enda parendamisesse. KSH aruande ja ÜPP strateegiakava täiendamise ettepanekud on esitatud paksus kirjas ja kursiivis; KSH järeldused, mida EKO toetab, on esile tõstetud alla joonimisega.

1. ÜPP strateegiakava eelarve ja selle jaotus sekkumiste lõikes

KSH aruanne ei käsitle ÜPP strateegia eelarve küsimusi. Selgitus, miks ei käsitle aruanne ühikumäärasid, on küll põhimõtteliselt mõistetav, kuid siiski tuleb arvestada, et mõjule pääsevad vaid sellised meetmed, mida ka päriselt rakendatakse, mis omakorda eeldab piisavat rahastust. Veel suuremal määral vähendab KSH aruande prognoosivõimet asjaolu, et selles ei käsitleta eelarve üldist jagunemist meetmete vahel. Viimane on ju otseselt seotud ka sekkumiste oodatavate tulemuste ulatusega, mis on omakorda seotud kogu keskkonnamõjuga. EKO leiab, et vajadus hinnata, kas keskkonnaga seotud sekkumiste eelarve on piisav, on eelmainitud seoste kaudu selgelt olemas; lisame ühtlasi, et meie hinnangul ei ole strateegiakava praeguses versioonis keskkonna jaoks kasulike põllumajanduspraktikate toetamiseks planeeritud vahendid piisavad. **Peame vajalikuks see asjaolu KSH aruandes välja tuua ning käsitleda ka eelarve piisavust sekkumiste kaupa.**

2. KSH aruande objektiks olevat ÜPP strateegiakava on juba edasi arendatud

KSH aruanne käsitleb ÜPP strateegiakava versiooni 2021. aasta juulist (alapeatükk 2.4 "Sekkumised"). Kuivõrd vahepeelsel ajal on Maaeluministeerium meetmelehti uuendanud ja teadaolevalt vähemalt ühe meetme (karjatatava püsirohuma toetus) ära jätnud, ei kajasta aruanne kõiki mõjusid enam ammendavalt. Samuti tähendab strateegiakava suvise versiooni käsitlemine seda, et mitmed olulise keskkonnamõjuga küsimused toetusõiguslikkuse (nt. kurikuulus 50 puu reegel) ja tingimuslikkusega seoses, mis on tänini lahtised, on tänaseks jäänud hindamata. Märkida tuleb sedagi, et ÜPP strateegiakava tervikteksti eelnõu pole Maaeluministeeriumi kodulehelt õnnestunud leida ja äsja strateegiakava juhtrühmale jagatud tervikteksti alalüüs võtab rohkem aega, kui KSH aruande kommenteerimiseks on antud. Seega tugineme allpool praeguseks avalikustatud materjalide, eelkõige meetmelehtede, analüüsile. ***KSH aruande lõppversioon peaks kindlasti käsitlema ÜPP strateegiakava lõplikku teksti ning olema avalikustatud koos strateegiakavaga.***

3. ÜPP strateegiakava sekkumiste keskkonnamõju tervikpilt

KSH aruandes järeldatakse, et üksnes välja toodud ÜPP strateegiakava sekkumiste rakendamisega ei lahendata kõiki valdkondlikke probleeme (nt põllulindude arvukuse tugev langustrend) ega saavutata rahvusvaheliste lepetega seatud keskkonnameesmärke (nt veekogude hea seisund). Samuti tuuakse järel dustes välja, et teatud sekkumistega võib kaasneda negatiivne keskkonnamõju.

Teeme ettepaneku täiendada KSH aruannet selge kokkuvõttega nendest ÜPP strateegiakava meetmetest, mis potentsiaalselt takistavad kliima-, elurikkuse- ja muude keskkonnameesmärkide saavutamist ning seetõttu vajavad muutmist või ära jätmist.

4. Natura eelhindamine ja täishindamine

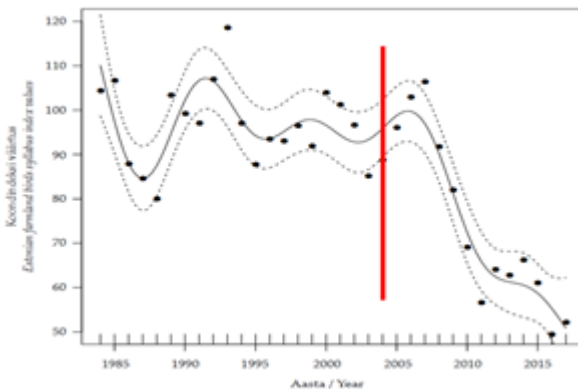
KSH alapeatükis 6.2. on läbi viidud Natura eelhindamine, selgitamaks välja, kas on vajalik teha Natura täishindamine. Jõutakse järelduseni, et ÜPP strateegiakava ellu viimine ei ohusta tõenäoliselt Natura 2000 alade kaitse-eesmärke ega alade terviklikkust ning et loodusdirektiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lg 3 kohast täishindamist ei ole vaja teha. Põhjendusena tuuakse, et strateegia keskkonnameetmed on baastasemega võrreldes tõenäoliselt positiivsed ja leevendavad ÜPP otsetoetuste kahjulikke mõjusid. ***EKO leiab, et see järeldus ei ole põhjendatud ja Natura hindamist tuleb oluliselt täiendada järgmistel põhjustel:***

4.1. KSH Natura eelhindang arvestab ilmselt juba ette leevendavate meetmete rakendamisega, sest vastasel juhul tuleks mõlema maaparandusliku sekkumise (põllumajanduslik ja metsanduslik) pidada võimalikuks ka negatiivset mõju. Aruande 3. lisa kohaselt "Eeldusel, et taristu kaasajastamine toimub parima praktika kohaselt (s.h keskkonnakaitsemeetmete rakendamine), on sekkumise mõju neutraalne või positiivne (võrreldes n-õ tavapraktikaga või senise toetusmeetmega)". Eelhindamise faasis leevendavate ja kompenseerivate meetmetega arvestamine ei ole lubatav. [Riigikohus](#) toob Rail Balticu kaasuse punktis 23 välja: „Euroopa Kohus on selgitanud, et Natura

eelhindamise etapis, kus otsustatakse Natura hindamise vajalikkuse üle, ei tohi arvestada mõju leevendavate meetmetega.... Selliste meetmete arvesse võtmine eelhindamise etapis võib kahjustada loodusdirektiivi kasulikku mõju, kuna tekib oht, et hindamisest (Natura täishindamisest) hiilitakse kõrvale (C-323/17: People Over Wind ja Sweetman, p-d 35–37).” Sama probleem on ÜPP strateegiakava KSH puhul.

4.2. Natura eelhindang ei sisalda teaduspõhist sekkumiste analüüsi ja võrdlust baastasemega ehk kas olukorraga enne Euroopa Liiduga ühinemist või liikide ja elupaikade soodsa seisundi piirväärtustega. Võrdlust “tavapraktikaga või senise toetusmeetmega” ei saa Natura aladele avalduva mõju hindamisel lugeda asjakohaseks. Detailset analüüsi pole eelhindamise käigus vaja teha, kui on ilmne, et hinnatava strateegia kahjulikke mõjusid Natura aladele ei võida kahtlusteta välistada (vt. eelmainitud kohtulahendit tervikuna). Sellisel juhul jääb põhjalikum analüüs Natura täishindamise ülesandeks.

4.3. On ilmne, et ÜPP mõjutab linnustiku kahjulikult nii Natura aladel kui ka Eestis tervikuna. Eesti põllulinnustiku arvukus hakkas drastiliselt kahanema sisuliselt kohe pärast Euroopa Liiduga ühinemist (vt. joonis 1 allpool).

Joonis 1. Eesti põllulinnustiku arvukuse tugev langus algas vaid kaks aastat pärast Euroopa Liiduga ühinemist (Marja & Nellis 2018) – nagu ennustasid Donald jt. (2001).¹

Kahanemine on suure tõenäolisusega ÜPP kaasmõju – linnustiku seisundi olulist halvenemist Eestis ja teistes peatselt liikmeks astuvates riikides prognoosisid teadlased vaid kolm aastat enne Eesti ühinemist Euroopa Liiduga (Donald jt. 2001). KSH raames koostatud eelhindang ei tõesta kuidagi, et uue ÜPP strateegiakava sekkumismeetmed viiksid Natura alade linnustiku või elupaikade seisundi kahtlusteta baasolukorra tasemeni. **Seega on vajalik Natura täishindamine läbi viia.**²

4.4. KSH aruandes ei käsitleta asjaolu, et (erinevalt praegu kehtivast Maaelu arengukavast) ei kavandata ÜPP strateegiakavas Natura 2000 aladele jäävate põllumajandusmaade

¹ Donald, P. F., Green, R.E. & Heath, M.H. 2001: Agricultural intensification and the collapse of Europe's farmland bird populations. – Proc Biol Sci. 268(1462): 25–29.

² Võrdlusena võib tuua Iirimaa, kus põhjalikuma Natura eelhindangu tulemusena on jõutud järelduseni, et Iirimaa tuleb Natura täishinnangu riiklikule ÜPP strateegiakavale teha: <https://www.gov.ie/en/publication/f4f84-cap-strategic-plan-appropriate-assessment/>

toetust. ***Nimetatud märkimisväärse muutuse mõju Natura 2000 aladele tuleks kindlasti hinnata; teeme ettepaneku selles osas KSH aruannet täiendada.***

4.5. Natura 2000 toetusi on ette nähtud vaid metsade puhul. ***Teeme ettepaneku KSH aruandes kõigi ÜPP strateegiakava poolt otse või kaudselt mõjutatud elupaigatüüpide osas välja tuua, millistele neist on toetused ette nähtud ja millistele mitte, ja anda hinnang, kuivõrd mõjutavad toetused või nende puudumine Natura alade seisundit.***

4.6. Märgitakse õigusega, et põllumajandusmaa maaparanduseks ettenähtud taristu kaasajastamise meetmes puudub otsesõnaline säte, mis tagaks Natura 2000 võrgustiku kaitse. Märgitakse küll üldise (kahtlemata olulise ja vajaliku) tingimuse olemasolu, mille kohaselt maaparandustegevus ei tohi kahjustada keskkonnategevust ja avaldatakse lootust, et kõnealune nõue hõlmab ka Natura alasid ning nende kaitse-eesmärke. ***EKO seisukoht on, et õigusselguse huvides peab Natura 2000 alade kahjustamine olema meetme tingimustega (mis peavad mh hõlmama maaparandusliku taristu projektidele Natura hindamise läbiviimist) üheselt keelatud. Teeme ettepaneku KSH aruannet vastavalt täiendada.***

4.7. Investeeringumeetmete üldise mõju juures märgitakse õigusega intensiivistumisest tulenevat võimalikku negatiivset mõju Natura 2000 aladele. Leitakse, et strateegiakava tasemel ei ole selle selge hindamine võimalik ja seda tuleks teha tulevaste projektide tasemel. ***Siinkohal on vajalik loetleda täpsemalt asjaolud, mille avaldumisel tuleb investeeringutoetuse andmise eeldusena kindlasti läbi viia Natura 2000 alade avalduda võiva mõju asjakohane hindamine.*** Praegu valitseb oht, et võrdlemisi üldsõnaliselt märgitud vajadus tulevikus mõju hinnata jääb praktikas rakendamata.

4.8. Nõustuda tuleb sellega, et poolloodusliku koosluse hooldamise toetus avaldab kindlasti Natura 2000 aladele positiivset mõju. Selline mõju on olemas juba täna ja on lootust, et ÜPP strateegiakava ettevalmistamisel tehtud töö selle meetme täiustamiseks seda positiivset mõju suurendab. ***Siiski võinuks KSH aruanne siin veidi rohkem avada meetme positiivsete mõjude iseloomu ja ka võimalikke puudujääke.***

4.9. Samuti on ilmselt Natura 2000 aladele positiivne sealsetes erametsades elurikkuse toetamise meede. ***Siin ootaks samuti veidi sisukamat analüüsi, mis on selle meetme tugevused ja mida võiks teha paremini. Nt on oluline, et makstav toetus oleks seotud ala kaitsekorralduskava elluviimisega ning maaomaniku majandamisvõtted toetaksid kaitse-eesmärke.***

4.10. Lisaks on ÜPP strateegiakavas teisi meetmeid, millel võib olla otsene või kaudne positiivne mõju Natura 2000 aladele: maaparanduse keskkonnarajatised, mahepõllumajandust toetavad meetmed, mulla- ja veekaitsetoetus, ökosüsteemiteenuste säilitamine põllumajandusmaal jmt. ***Nende meetmete võimaliku mõju täpsem analüüs oleks kindlasti asjakohane.***

4.11. KSH aruanne märgib õigustatult, et ÜPP strateegiakava ei ole Natura 2000 alade kaitsekorraldust otseselt suunav dokument. Seega ei ole EKO hinnangul võimalik järeldada, et asjakohast hindamist ehk nn Natura täishindamist ei ole vaja teha, eriti arvestades et ebapiisavas või halvasti seisundis on ligi pooled Natura elupaigatüüpidest ja liikidest; eelhindamise käigus ei ole arvestatud muid võimalikke plaane ja projekte koosmõjus kava elluviimisega; eelhindamine ei hõlma kõiki kava sekkumisi ning nendega kaasnevat riski;

eeldatava positiivse mõjuga meetmed võivad sisaldada tingimusi, mis positiivset mõju vähendavad; osade meetmete rakendamisel nähakse võimalikku negatiivset mõju, kuid mõju täpsem analüüs ja "välistamine" on jäetud hilisemale otsustustasandile, analüüsimate, kas kehtiv regulatsioon võimaldab kõigi potentsiaalse negatiivse mõjuga tegevuste puhul läbi viia Natura hindamise. Eelhindamine peab lähtuma ettevaatusprintsipiist ning seetõttu, kui negatiivse mõju risk Natura ala kaitse-eesmärkidele ja kaitse-eesmärkideks olevatele elementidele ei ole välistatud, siis tuleb eeldada, et negatiivne mõju võib kaasneda. **EKO peab vajalikuks hinnata põhjalikult Natura 2000 võrgustikule avalduvat mõju ja selle põhjal korrigeerida ÜPP strateegiakava viisil, mis välistab võrgustiku kahjustamise.**

5. KSH ja KMH seosed

Võib nõustuda KSH aruande 3. peatükis esitatud väitega, mille kohaselt hindamise "täpsusaste ei saa olla suurem selle aluseks oleva strateegilise arengudokumendi täpsusastmest." See tähendab omakorda seda, et negatiivsete mõjude vältimiseks tuleks suuremate investeeringuprojektide (sh. maaparanduse investeeringud) puhul toetuse andmise üle otsustamisel pöörata senisest suuremat tähelepanu nende keskkonnamõjudele. **Leiame, et KSH aruanne peaks andma selged juhised, millistel puhkudel tuleks teha ÜPP strateegiakava vahenditest rahastatud projektidele KMH.**

6. ÜPP strateegiakava kooskõla siseriiklike ja rahvusvaheliste keskkonnanäesmärkidega ning teiste pikaajaliste strateegiatega

Peatükk 4 käsitleb ÜPP strateegiakava seoseid rahvusvaheliste ja riiklike keskkonnanäesmärkidega. Paljude järeldustega saab nõustuda, kuid mõnedega seoses tekivad küsimused:

6.1 Nõustume KSH aruandes esile toodud seisukohaga, et ÜPP strateegiakavaga Euroopa roheline kokkuleppe eesmärgi ei saavutata (alapeatükk 4.2.1): "... võib eeldada, et üksnes ÜPP strateegiakava toel kõiki „Talust taldrikule“ ambitsioone (nt toitainete kao vähendamist vähemalt 50%) ei saavutata, kuna muutused/edasiminevad, võrreldes varasemate toetuskeemidega, ei ole selleks piisavalt tugevad." (lk. 16). **EKO hinnangul on tegu KSH aruande võtmetähtsusega järeldusega, millest tulenevalt vajab strateegiakava senisest tugevamat põllumajandus-keskkonna rõhuasetust.**

6.2 Alapeatükk 4.2.2 "ELi elurikkuse strateegia aastani 2030" seevastu jääb mõnevõrra pealiskaudseks. Tabelis 2 loetletud sekkumiste puhul on tõepoolest oodata panust samas tabelis toodud eesmärkidesse, kuid ei ole hinnatud nende meetmete piisavust eesmärkide saavutamiseks. Seega järeldus "... ÜPP strateegiakava panustab suuremal või vähemal määral mitme ELi elurikkuse strateegia 2030 raames võetud kohustuse täitmisesse" ei ole otseselt vale, kuid ei ava, kui suurel (või vähesel) määral ÜPP strateegiakava elurikkuse strateegia eesmärkidesse panustab. **EKO leiab, et selline täpsem analüüs on ÜPP strateegiakava tegeliku mõju hindamiseks vajalik ning teeb ettepaneku KSH aruannet vastavalt täiendada.**

6.3 Alapeatükis 4.2.3 “Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsioon” märgitakse õigustatult: “... ÜPP strateegiakava sekkumised, millega võib kaasneda põllumajandustootmise ja põllumajandussaaduste töötlemise intensiivistumine/suurenemine, võivad ühtlasi suurendada koormust nii siseveekogudele kui Läänemerele”. Märgitakse ka, et kuigi mõju tasakaalustamiseks on kavandatud abinõud keskkonnaseisundi parandamiseks, nagu erieesmärgiga 5 „Edendada säästvat arengut ja loodusvarade (vesi, muld ja õhk) tõhusat majandamist“ seotud sekkumised ning tingimuslikkus, on sekkumiste reaalsel mõju keeruline hinnata ja “julgeks optimismiks” alust ei ole. Seetõttu mõjub lõppjärelendus “Vaadeldes kõigi sekkumiste paketti ehk strateegiakava kui tervikut, saab siiski öelda, et Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsiooni eesmärkidega on kaudselt arvestatud.” põhjendamatult optimistlikult. **Leiame, et alapeatüki lõppjärelendus tuleb viia kooskõlla selles sisalduva analüüsiga.**

6.4 Alapeatükis 4.3.2 “Kliimapoliitika põhialused aastani 2050” leitakse, et põllumajandustaristu kaasajastamise investeringumeede panustab kliimapoliitika suuniste täitmisse. Samas võimaldab see meede rekonstrueerida või uuendada kuivendussüsteemi, millest kuni 50% paikneb turvasmuldadel. Lisatud on küll nõue, et turvasmuldadel paikneva süsteemi kuivendusintensiivsust ei tohi tõsta, kuid pole täpsustatud, kas seda võrreldes praeguse olukorraga või võrreldes algse projektiga. Ilmselt on mõeldud siiski just teist, sest vastasel juhul puuduks ju üldse mõte töid teostada; ent algsete kuivendusintensiivsusele uuendamine või rekonstrueerimine taaskäivitab turba lagunemise protsessid, olles seega vastuolus kliimapoliitika eesmärkidega. Turvasmuldade kuivendus (sh. olemasoleva kuivenduse säilitamine) on selgelt negatiivse kliimamõjuga. **Kliimamõju leevendamiseks peab strateegiakava seega välistama turvasmuldade kuivendamise ja soodustama olemasolevate turvasmuldadel olevate kuivenduvõrkude ümber kujundamist süsinikku siduvateks märgalaviljelust võimaldavateks süsteemideks. EKO hinnangul peaks see olema selgelt välja toodud ka KSH aruandes.**

Samas alapeatükis on õigustatult märgitud probleemseks metsakuivenduse meetme puhul selle rakendamise lubamist kuni 30% raba või siirdesoo kasvukohtades.

6.5 Peatüki kokkuvõttes alapeatükis 4.4 esitatu näitab ekspertide mõneti ebalevat suhtumist strateegiakava mõju osas. Ühelt poolt leitakse, et “üldjoontes” on kooskõla keskkonnalepete eesmärkidega olemas, teisalt siiski mõndakse intensiivistamist soosivate sekkumiste võimalikku vastuolu kõnealuste keskkonnaeesmärkidega. **EKO hinnangul tuleb strateegiakavaga seotud riskid keskkonnaeesmärkide täitmisele selgemalt esile tuua.**

7. Strateegiakava seosed teiste asjakohaste planeerimisdokumentidega

7.1. Peatükk 5 käsitleb strateegiakava seoseid teiste asjakohaste planeerimisdokumentidega. Õigusega leiab kõige põhjalikumalt käsitlemist Põllumajanduse ja kalanduse arengukava (PõKa). Tabel 3 näitab, milliste PõKa eesmärkide teenistuses on ÜPP strateegiakavas ette nähtud sekkumised. Sellisel kujul on tabel siiski mõneti pealiskaudne ega näita, kas ÜPP strateegiakava meetmed on ka piisavad. Selleks tuleks kõrvutada sekkumisi mitte lihtsalt eesmärkidega, vaid ka nende hindamiseks mõeldud mõõdikutega.

7.2. PõKa esimese keskkonnanäesmärgi, väetiste ja taimekaitsevahendite negatiivse keskkonnamõju vähendamise esimeseks mõõdikuks on näiteks lämmastiku ja fosfori kasutamise tõhusus. Lämmastiku osas näeb PõKa ette selle kasutustõhususe kasvu praeguselt (57%) tasemelt vähemalt 70% tasemele. KSH aruandes ei hinnata, kas mõni ÜPP strateegiakava meede ka selle mõõdiku taotletava taseme saavutamist toetab. **EKO hinnangul praegu sellised meetmed puuduvad ja peame vajalikuks selle asjaolu selget kajastamist KSH aruandes.**

PõKa teise keskkonnanäesmärgi, põllumajanduse negatiivse kliimamõju ja õhusaaste vähendamise ning positiivse mõju suurendamise üheks mõõdikuks on ammoniaagiheite vähendamine. Ka siin puuduvad ÜPP strateegiakavas EKO hinnangul piisavad meetmed ja sisuliselt samale järeldusele jõutakse ka KSH aruande alapeatükis 6.6. **Nii sisuliselt kui ka KSH aruande sisemise kooskõla parandamiseks teeme ettepaneku ammoniaagiheite teema selgeks kajastamiseks peatükis 5.**

Need on kaks kõige ilmsemat näidet, kuid ka teiste mõõdikute juures võib sedastada, et ÜPP strateegiakava ei panusta piisavalt PõKa keskkonnanäesmärkide täitmisesse. **EKO leiab, et KSH aruanne peaks sisaldama mõõdikute tasemel analüüsi selle kohta, mil määral ÜPP strateegiakava panustab PõKa keskkonnanäesmärkidesse.**

7.3. KSH aruande 2. lisas esitatakse ülevaattetabelina veel mitme riikliku arengukava ja ÜPP strateegiakava vastavusanalüüs. **Leiame, et selles tabelis tuleb selgelt välja tuua, millistes valdkondades ei ole strateegiakava piisav põllumajandusega seotud eesmärkide saavutamiseks.**

7.4. Eesti Keskkonnastrateegia veevaldkonna puhul tuuakse välja mitmed sekkumised, mis sellesse panustavad. Siinkohal tuletame meelde ülalpool mainitud KSH aruande õigustatud hinnangut, et strateegiakava ei ole piisav taimetoitainete kao vähendamiseks vastavalt strateegia Talust taldrikule eesmärkidele. Sisuliselt tähendab see ka seda, et strateegiakava ei ole piisav pinna ja põhjavee hea seisundi saavutamiseks. **EKO leiab, et see asjaolu tuleb vastavustabelis ära märkida.**

7.5. Keskkonnastrateegia mullavaldkonna puhul tuuakse samuti välja vaid positiivselt sellesse panustavad sekkumised, kuid kavandatavate meetmete puudujääke, mida KSH aruande 6. peatükis tegelikult päris selgelt välja tuuakse (eelkõige seoses turvasmuldade ja kliimamuutuse temaatikaga), jäävad selles tabelis käsitlemata. **Leiame, et mulla süsiniku säilitamise temaatika tuleb siin põhjalikumalt avada.**

7.6. Ettevalmistamisel olevate 2027. aastani mõeldud veemajanduskavade puhul märgitakse õigusega, et strateegiakavas on puudu konkreetsed meetmed taimetoitainete bilansi arvestamise soodustamiseks. **Siia tuleks lisada, et see on oluline põhjus, miks ÜPP strateegiakava ei panusta piisavalt veemajanduskavade eesmärkide täitmisesse põllumajanduse valdkonnas.**

7.7. Pärändniitude tegevuskava aastani 2027 puhul tuuakse õigustatult välja need sekkumised, mis pärändniitude säilitamisesse panustavad. Siiski ei ole antud hinnangut, kas ÜPP strateegiakava on piisav pärändniitude tegevuskava eesmärkide saavutamiseks. Senise kogemuse põhjal, sh. ka tegelike hooldajatega suheldes saadud tagasiside alusel on põhjust selles kahelda. **EKO teeb ettepaneku analüüsida pärändniitudega seotud meetmete tõhusust ja piisavust ning anda KSH aruandes sel teemal selge hinnang.**

7.8. Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi puhul tuuakse välja õigustatult, et vaatamata mõningate meetmete olemasolule “Kahel strateegial on ka teatud vastuolusid.” **Leiame, et KSH võiks anda konkreetsed juhised, kuidas suurendada ÜPP strateegiakava ambitsiooni põllumajandusest pärit õhusaaste ohjamisel.**

7.9. **Nitraaditundliku ala tegevuskava puhul tuleks EKO hinnangul ära märkida asjaolu, et ilma veekaitsemeetmete ambitsiooni tõstmata (vt. ka allpool alapeatükk 6.3 kohta kirjutatu) ei panusta ÜPP strateegiakava piisavalt nitraaditundliku ala vee kaitseesse põllumajanduslike mõjurite eest.**

8. Strateegiakava keskkonnamõju detailsem käsitus

8.1. Alapeatükk 6.1 Mõju bioloogilisele mitmekesisusele (elusloodusele) sedastab sissejuhatavas osas (6.1.1) “Eesti puisniitudel võib taimeliikide arv küündida enam kui 20 liigini”, mis rangelt võttes pole väär, kuid siiski mõneti eksitav, sest samas viidatud allikas (Veromann, E., Kaasik, R., 2019. Põllumajandusmaa mitmekesisus. Eesti Maaülikool. <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/uuringud/uuring-2019-pollumajandusmaa-mitmekesisus.pdf>) on kirjas “Eesti puisniitudel võib taimeliikide arv olla isegi 225 liiki”. **Ilmselt on KSH aruandes tegu juhusliku näpuveaga (üks null jäi löömata), mida pole raske parandada.**

Tuleb nõustuda alapeatükis 6.1.2 pärandniitude teemakäsitluse juures märgitud tähelepanekuga seoses uue sekkumisega väärtuslike püsirohumaade säilitamiseks. See on mõeldud aitama kaasa nende liigirikaste rohumaade kaitsele, mis täna ei kvalifitseeru poollooduslike koosluste toetusele (ei asu kaitstaval alal või on varasemal ajal olnud kultuuristatud). Sellel toetusel on täna väga lahtised nõuded, mistõttu on reaalne oht vääras hooldamiseks ja see saab olla tõhus vaid koos tõhusa teavitamisega. **Lisaks peame vajalikuks tõsiselt kaaluda täiendavaid tingimusi selle sekkumise täpsustamiseks, mis sarnaneksid PLK toetuse ja/või püsirohumaade karjatamise toetuse elurikkuse jaoks olulisemate nõuetega.** Ka tolmeldajate käsitlemise juures rõhutatakse õigusega vajadust integreerida elurikkuse alane nõustamine nõuandeteenusesse ja teavitustegevusse.

8.2. Põllulindude osas sedastatakse “arvestades pikaajalisi tugevalt negatiivseid trende põllulindude arvukuses nii Eestis kui Euroopas laiemalt, ei ole siiski alust optimismiks, et ÜPP strateegiakava perioodil see trend sekkumiste mõjul oluliselt muutuks. Muuhulgas, nagu eespool mainitud, peab arvestama, et rändlindude puhul mõjutab liikide arvukust ka nende käekäik valjaspool Eestit.”

EKO ei toeta eelhälestust, et põllulindude arvukuse langusesse ÜPP strateegiakava meetmetega positiivset muutust tuua ei saa. Märgime, et kuigi rändlinde tõepoolest mõjutavad tingimused rändeteel, sõltuvad nad pesitsusajal just meie põllumaal toimuvast. **Peame vajalikuks täiendada KSH aruannet kokkuvõttega meetmetest, mis on põllulindudele kahjulikud (sh. potentsiaalselt kahjulikud). Sellised meetmed tuleb kas jätta kavast välja või muuta nende nõudeid viisil, mis aitaksid kaasa põllulindude populatsioonide taastumisele. Samuti on oluline saada teaduspõhine ülevaade meetmest, mis linnustiku seisundit parandavad. Nõustume, et kasulike meetmete hulka tuleks lisada mh strateegiakava ettevalmistamisel korduvalt pakutud nn lõokeselaigud.**

8.3. Hinnang pestitsiidide kasutusele avalduvale mõjule on liiga üldsõnaline, sõnastades vaid lootuse, et pakutavate meetmete koosmõjus on võimalik saavutada “oluline” pestitsiidivaba pind. EKO on seisukohal, et lootusest ei piisa, vaid vaja on konkreetseid meetmeid. Praegu ÜPP strateegiakavas pakutav glüfosaadivaba ökokava on väike samm õiges suunas, kuid tõhusam oleks täiesti pestitsiidivaba ökokava rakendamine. **Teeme ettepaneku KSH raames põhjalikumalt analüüsida võimalusi täiendavate meetmetega vähendada pestitsiididest tulenevat negatiivset keskkonnamõju.**

8.4. Nõustuda tuleb KSH hinnanguga, et otsetoetustel ja maaparandustoetustel on potentsiaalne negatiivne mõju elurikkusele (lk 36). Samas 3. lisa tabelis leitakse, et otsetoetustel (põhiline sissetulekutoetus ja ümberjaotav sissetulekutoetus) on otsene positiivne mõju elurikkusele. Selgitustes põhjendatakse seda hinnangut eelkõige tingimuslikkusega. Samas ei ole veel tingimuslikkuse nõuded lõplikult kokku lepitud, mistõttu on antud hinnang ilmselt ennatlik, eelkõige põhilise sissetulekutoetuse suhtes, kus tingimuslikkus ongi ainsaks kaitseks võimaliku negatiivse mõju eest. Eesti oludes on ilmselt asjakohane ka 3. lisa antud hinnang tootmisega seotud toetusele ammhema kasvatamiseks, mis leitaks olevat kaudselt soodne elurikkusele - lihavesikasvatuse on väga oluline Eesti pärandkoosluste säilitamiseks. Samas on millegi pärast tootmisega seotud toetus ute ja kitse kasvatamiseks loetud elurikkuse suhtes neutraalseks, kuigi ka lambakasvatusel on Eesti pärandkoosluste säilitamisel oma osa. **Peame vajalikuks 3. lisa antud hinnangute osas üle vaadata.**

8.5. Kindlasti tuleb nõustuda KSH aruande alapeatükk 6.3 “Mõju pinna- ja põhjaveele” kolme olulise järeldusega. Esiteks, vajame selgemaid meetmeid taimetoitainete bilansi osas. Praegu KSM meetmes sisalduv üldsõnaline taimetoitainete säästva kasutuse vahendi (FaST) tulevase kasutamise mainimine ei ole piisav. Teiseks, ei piisa, et vee- ja mullakaitsetoetus on kättesaadav üksnes KSM või mahetoetuse taotlejatele ning sedagi väga kitsendavate tingimuste täitmise korral. Selleks, et vee- ja mullakaitsetoetus tõsiselt mõjutaks taimetoitainete (ja pestitsiidide) jõudmist veekogudesse, tuleks seda rakendada võimalikult suurel pinnal, mitte seada selleks kunstlikke takistusi. Kolmandaks, maaparanduse võimaliku negatiivse mõju maandamisele tuleb pöörata enam tähelepanu. Sellekohased õigustatud soovitusel annab ka aruande 3. lisa.

8.6. Tuleb samas märkida, et KSH aruande 3. lisa hinnangul on otsetoetustel (põhiline sissetulekutoetus ja ümberjaotav sissetulekutoetus) otsene positiivne mõju veekeskkonnale. Arvestades seda, et hetkel puudub selgus, kas tingimuslikkuse veekaitsele nõuded on selgelt paremad tänastest nõuetele vastavuse ja rohestamise reeglitest, tuleb sellist hinnangut lugeda mõneti ennatlikuks. **Teeme ettepaneku viia KSH raames läbi pakutava tingimuslikkuse nõuete detailne võrdlus tänase nõuetele vastavuse ja rohestamise tingimustega.**

8.7. Alapeatüki 6.4 “Mõju maastikule ja kultuuripärandile” järeldusega, et maastiku ühetaolisemaks muutmine on negatiivne suundumus, tuleb kahtlemata nõustuda, nagu ka sellega, et ÜPP strateegiakavas on terve rida meetmeid, mis seda ohtu aitavad maandada. **Siiski oleks vaja analüüsi, kas need sekkumised on piisavad,** tasakaalustamaks mõnede teiste, intensiivistamist soodustavate toetuste (osa otsetoetusi ja investeeringutoetusi) mõju. Ka tuleb 3. lisa hinnangut, mille kohaselt on otsetoetustel (põhiline sissetulekutoetus ja ümberjaotav sissetulekutoetus) otsene positiivne mõju maastikele ja kultuuripärandile, lugeda põhjendamatult optimistlikuks, vähemalt seni, kuni

pole ühest vastust sellele, kas senised maastiku ja kultuuripärandi suhtes vaenulikud reeglid maastikuelementide laiuse ning puude arvu kohta toetusõiguslikul põllumajandusmaal on ära muudetud.

8.8. Alapeatükk 6.6 “Mõju välisõhu kvaliteedile” jõuab õigustatud järeldusele, et ammoniaagiheite piiramine vajab suuremat tähelepanu kui praegu ÜPP strateegiakava ette näeb ja soovitab toetada sõnnikuhoidlate katmist.

8.9. Alapeatükk 6.7 “Mõju kliimamuutustele” sisaldab mitmeid olulisi järeldusi. EKO on nõus, et mullakaitsetoetuse saajate ringi on praeguses ÜPP strateegiakavas liigselt piiratud. Samuti nõustume, et maaparandustaristuga seotud sekkumistel on eeldusi nii kasvuhoonegaaside emissiooni suurendamiseks, sest turvasmuldade kaitse kuivendamise negatiivse mõju eest ei ole piisav, kui ka kliimamuutuse leevenduseks, kui antud sekkumist rakendada seadedrenaaži abil veetaseme asjakohaseks tõstmiseks. Nõustume KSH aruandes kirjutatuga: võimalus taastada looduslik(um) veerežiim peaks olema meetmes selgemalt välja toodud. Lisaks märgime, et **selgelt peaks meetmes olema kirjas võimalus kasutada seda märgalaviljeluseks, st. produktiivse majandamise arendamiseks looduslähedaseks taastatud veerežiimiga põldudel ning teeme ettepaneku see ka KSH aruandes välja tuua.**

8.10. Ka metsataristu meetme juures rõhutab KSH õigustatult, et selgelt peaks olema välja toodud võimalus selle kasutamiseks metsa loodusliku veerežiimi taastamiseks. Lisame siingi, et **ka metsade puhul on märgalaviljeluse põhimõtted, st. metsa tootlik majandamine taastatud veerežiimi puhul, põhimõtteliselt rakendatavad.**

8.11. Nõustume ka KSH hinnanguga, et maaparanduse keskkonnanarajatiste meetme näol on tegu potentsiaalselt kliimasõbraliku meetmega, kuid **kordame oma varem väljatoodud muret seoses selle meetme väga väikese eelarvega.**

8.12. Nõustume KSH aruande 3. lisa väljatoodud seisukohaga, et metsa kliimamuutusega kohanemise investeeringute puhul ei ole kohane toetada turvasmuldade mineraliseerimist.

8.13. ÜPP strateegiakava ei käsitle paraku kõige tugevama põllumajandusliku kasvuhoonegaasi, diämmastikoksiidi (N₂O) emissioone ega nende ohjamise viise. KSH aruanne kahjuks ei juhi sellele olulisele puudujäägile tähelepanu. EKO on sellele probleemile oma varasemas kirjavahetuses Maaeluministeeriumiga viidanud. Kordame siinkohal, et lämmastikubilanss (mida ka KSH seoses pinna- ja põhjaveele avalduva mõjuga käsitleb) on seotud ka selle küsimusega: mida rohkem lämmastikku põllumaal üle jääb, seda rohkem seda ka N₂O kujul lendub. **Seega oleks veekaitiselt olulised meetmed lämmastikubilansi vähendamiseks ja kasutustõhususe suurendamiseks vajalikud ka kliimamuutuse leevendamiseks. Teeme ettepaneku KSH aruannet vastavalt täiendada.**

8.14. KSH aruande 3. lisa hinnangul on otsetoetustel (põhiline sissetulekutoetus ja ümberjaotav sissetulekutoetus) otsene positiivne mõju kliimale. Arvestades seda, et hetkel puudub selgus, kas tingimuslikkuse nõuded turvasmuldade ja püsirohumaade kaitseks on selgelt paremad tänastest nõuetele vastavuse ning rohestamise reeglitest, tuleb sellist hinnangut lugeda mõneti ennatlikuks.

8.15. Kliimamuutusega kohanemise osas käsitleb KSH küll õigusega tõenäolist veetaseme tõusu, kuid EKO hinnangul tuleks käsitleda ka võimalikku põudade sagenemist, mis mõnede

prognooside kohaselt on samuti tõenäoline. **Teeme ettepaneku käsitleda KSH raames ka küsimust, kas ÜPP strateegiakava (eelkõige maaparandusega seotud meetmed) tagavad piisava kohanemise võimaliku põudade sagenemise suhtes.**

8.16. Alapeatükk 6.8 "Mõju sotsiaal-majanduslikule keskkonnale" jätab piisava põhjalikkusega käsitlemata põllumajanduse kontsentreerumisega seotud temaatika. Tegemist on Euroopa Liidus üldise suundumusega, mis aga Eestis avaldub tugevamalt kui enamuses teistes liikmesriikides. Eesti põllumajanduse kontsentreerumine leiab küll põgusat mainimist, kuid puudub põhjalikum analüüs, milline on strateegiakava oodatav mõju sellele näitajale. Näiteks ei ole selge, kas sekkumine „Täiendav ümberjaotatav sissetulekutoetus jätkusuutlikkuseks“ praegusel kujul suudab pidurdada väiksemate tootjate sektorist lahkumist. Samuti ei ole analüüsitud, kas suuremate toetusesaajate otsetoetuse vähendamine, mida Eesti on otsustanud mitte rakendada, võiks tegelikult aidata põllumajandussektori edasist kontsentreerumist pidurdada. **Soovitame KSH aruannet sellekohase analüüsiga täiendada.**

Kokkuvõtteks

EKO juhib tähelepanu sellele, et ÜPP strateegiakava näol on tegemist olulisima poliitikainstrumendiga põllumajanduse suunamisel lähikümneks. Eesti põllumajanduse kehtivus ning elujõud sõltub üha enam sellest, mil määral suudame ellu viia Euroopa Liidu talustaldrikule ja elurikkuse strateegiaid. Suures pildis ei paista paraku, et ÜPP strateegiakava seda ambitsiooni piisavalt täidab. Ootame KSH raames strateegiakava meetmete ning neile suunatava üldeelarve analüüsi ja ettepanekuid, millised eelarve muudatused koos vajalike meetmete loetelu ning tingimustega võimaldaksid strateegiakaval suunata põllumajandus ja maaelu säästva arengu teele ning panustada tõhusalt Euroopa Liidu rohepöördesse.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Laura Uibopuu

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator